

– девіантна (відхильна) поведінка – непродуктивна, деструктивна чи автодеструктивна, викликає несхвалення оточення й соціальну дезадаптацію.

4. Патологічна поведінка – відхиляється від медичних норм, проявляється у формі конкретних симптомів, знижує продуктивність і працездатність особистості, викликає співчуття або страх оточення. У ряді випадків патологічна поведінка є неадекватною ситуації, некритичною і супроводжується соціальною дезадаптацією.

Отже, девіантна жіноча поведінка, що розуміється як порушення соціальних норм, придбала в останні роки масовий характер і поставила цю проблему в центр уваги соціологів, соціальних психологів, медиків, працівників правоохоронних органів. У соціумі пропагуються асоціальні форми поведінки, а низькі можливості критичного оцінювання реальності впливають на формування особистісних установок та адекватних поведінкових моделей. Розглянувши декілька форм девіантної жіночої поведінки (алкоголізм, тютюнопаління, наркоманія, суїцид, проституція, юне материнство), можна зробити висновок, що кожна з цих форм так чи інакше залежить від психологічного стану індивіда, взаємовідносин з навколишнім його оточенням, а також від його освіти, соціального стану в суспільстві, від певного роду заняття, від його фінансових потреб і т. д. Також кожен жіночу девіацію можна віднести до певного виду поведінки.

Література

1. Змановская Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющего поведения): учебн. Пособие для студ. Высш. Учебн. Заведений. 4-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 288 с.
2. Хорни К. Женская психология / Пер. с англ. СПб.: Вост.-Евр. ин-т психоанализа, 1993. 224 с.

УДК 159.9:316.346.2

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

О. В. Кузнєцова, Ю. В. Кушнір

У структурі будь-якого суспільства є дві соціальні категорії до яких відносять чоловіків і жінок, а також ціннісні, спрощені уявлення, тобто стереотипи про те, якими мають бути чоловік і жінка, які соціальні статуси займати і які соціальні ролі виконувати. Гендерні стереотипи як частина соціальних уявлень знаходяться в центрі уваги вчених різних спеціальностей, оскільки функції, які вони виконують, мають значення для процесу гендерної соціалізації молодого покоління і професійної самореалізації особистості.

Проблема участі жінок у політичному житті України є темою численних наукових дискусій, конференцій, досліджень [2]. Розробленням цієї проблематики займалися, зокрема, Н. Аніщук, Т. Василевська, Т. Власова, І. Ворчакова, І. Головащенко, Н. Грицяк, І. Жеребкіна, О. Іващенко, Т. Коломоець, Л. Кормич, І. Лєскіна, М. Линовицька, Л. Лисенко, А. Лясота, Т. Марценюк, Л. Морозко, Е. Плісовська, Г. Саєнко, Е. Скіба, Л. Ставицька, Г. Ткаченко, В. Шконда та ін. Окремим аспектам правового регулювання праці жінок, приділяли увагу такі фахівці в галузі трудового права, як О. Абрамова, І. Вєтухова, Г. Капліна, Л. Лазор, Г. Севастьянова, С. Поленіна, В. Толкунова, І. Шамшина, Н. Шептуліна та ін.

На думку Н. Грицяк [3], гендерна рівність – це ідеологічний компонент державної політики та державного управління, що має чотири виміри, які покладено в основу напрямів розвитку державної гендерної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Перший вимір гендерної рівності – це права людини як універсальний стандарт політичних, громадянських, економічних, соціальних і культурних прав та свобод для жінок і чоловіків. Другий вимір гендерної рівності – це права людини як права жінок. Третій вимір –

рівність свобод, прав та обов'язків. Четвертий – рівні можливості – основний елемент гендерної рівності.

Проблема гендерної рівності та можливостей залишається актуальною саме для українського суспільства. В Україні спостерігається низький рівень представництва жінок у політиці. Наприклад, у першому скликанні було тільки 2,5 % жінок (12 з 475 депутатів), у Верховній Раді восьмого скликання (2014–2019 роки) серед 400 парламентарів було всього лише 12 % жінок (тобто 49 депутаток). У Раді нового скликання цей показник збільшився, однак все ще низький, у порівнянні з країнами Європи – 20,6 %, тобто 87 депутаток проти 40 % у європейських країнах. Гендерна диспропорція в українській політиці є наслідком того, що політична сфера апіорі вважається чоловічою.

Аналізуючи причини невисокого просування жінок у політику, можна виокремити багато загальноновизнаних чинників, що діють не лише в Україні, але й у світі [3]. До них належать передусім гендерні відмінності політичної соціалізації, що обумовлюють низький рівень мотивації жінок до політичної активності; нерівномірність у розподілі ресурсів, що обмежує можливості жінок-політиків; особливості жіночого життєвого сценарію, який передбачає одноосібну відповідальність жінки за виховання дітей та ведення домашнього господарства, а також домінування у масовій свідомості традиційних гендерних стереотипів. Вплив останніх з огляду на їх широку розповсюдженість вимагає особливої уваги.

Незважаючи на те, що образ політика формується в контексті розвитку суспільства і тих соціально-історичних умов, в яких здійснюється політична діяльність, слід враховувати існування міфів щодо спроможності жінок займати високі посади в вищих ешелонах влади, серед яких найпоширенішими, на думку В. Брайсон [1], є наступні: не має значення, що говорить жінка, головне – як вона виглядає; жінка повинна залишатися тільки дружиною і матір'ю, вона не здатна поєднувати політичну кар'єру і сімейне життя; якщо жінка при владі, значить, вона не має права на помилку, тобто якщо вона поганий політик, то це тільки тому, що вона жінка; жінка не може прийти в політику самостійно і т. д.

Хоча на законодавчому рівні існує великий прогрес щодо гендерної рівності та обмеження на доступ жінок до політики і влади зняті, то неофіційні обмеження і перепони продовжують існувати. На сьогодні чоловіче домінування підтримується здебільшого на рівні свідомих стереотипів (наприклад, політика – це чоловіча справа), а також на рівні несвідомого (приклад – мова) – хоча фемінітиви і були введені нещодавно до українського правопису існує думка, що це паплюження мови і вони непотрібні. Такі стереотипи і думки впливають на представництво жінок у багатьох сферах, в тому числі і політичній, та створюють проблеми на шляху реалізації жіночою владних повноважень, а також тому, що чоловіки часто не хочуть виступати в якості об'єкта влади, вважаючи це нижче своєї гідності або, будучи соціалізованими відповідно до пануючих стереотипів (жінки повинні виконувати допоміжні ролі, чоловіки – владні, інструментальні) відчуючи себе некомфортно, коли доводиться підкорятися.

Керуючись стереотипами, у суспільстві протиставляють ідеї жіночої влади і жіночого лідерства, не тому, що вважають, що вони не володіють достатніми інтелектуальними здібностями або професійними навичками для управління, а тому, що вважають їх істотами слабкими і не бажають перекладати на їх плечі важкий тягар влади [2].

Отже, можна констатувати, що українська політика пронизана гендерними стереотипами та упередженнями хоча існують законопроекти, які свідчать про забезпечення рівності між статями. Для необхідної зміни стереотипів у свідомості чоловіків і жінок на їхні рольові функції у суспільстві варто активно працювати зі ЗМІ та через них підсилювати позитивний образ жінки-політика. Важливим є те, що кількісний показник представництва жінок у вищих ешелонах влади є знаковим під час аналізу політичного, ідеологічного, соціального, релігійного і культурного контексту життя країни. Ступінь представництва жінок у політиці та владі характеризує виборчу систему, виборчу культуру, рівень розвитку громадянського суспільства загалом.

Література

1. Андреева С. Ю. Гендерные аспекты конструирования образа женщины-политика. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2012. Т. 18, кн. 2. С. 41.
2. Комих Н. Г. Роль гендерних стереотипів у дискурсивних владах політичного простору. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем*. Одеса: Фенікс, 2017. Вип. 59. С. 159–167.
3. Шкурко Н. В. Гендерний вимір української політики. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2019. 2(41). С. 173–185.

UDK 159.9

DISABILITY AND SOCIETY: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSION

Viktoriya Overchuk

The problem of integration of persons with disabilities into public life has existed throughout human existence. At the same time, despite the urgency of the issue, it will not be a secret that the level of solving this problem remains low even in developed countries. An active social life, which includes work, leisure, communication with family and friends, is so common for many people that not everyone even realizes the value of what they have. At the same time, there are people among us for whom each of these elements of everyday life is extremely important, because they are completely or partially deprived of such seemingly ordinary activities. We are talking about people with disabilities who cannot always find their place in our society because they often have limited access to education, the labor market, communication with other people and a decent holiday. Today, almost 3 million people with disabilities live in Ukraine, or 6.3% of the total population, of which more than 80% are of working age. It is today, in these difficult conditions, that research of psychological support of personality and socio-psychological adaptation of personality, which reflects the level of its interaction and integration with the community and self-determination in it, the level of realization of inner capabilities and personal potential in socially significant activity, in the ability, while maintaining himself as a person, to interact with the surrounding society under specific conditions of existence. Today, society is extremely concerned about the problem of disability, which has a tendency to increase and is the result of injury, contusion or mutilation due to hostilities in the east, deteriorating environmental conditions in Ukraine, malnutrition of a large part of the population, increased injuries and more.

It is today, in these difficult conditions, that research of psychological support of personality and socio-psychological adaptation of personality, which reflects the level of its interaction and integration with the community and self-determination in it, the level of realization of inner capabilities and personal potential in socially significant activity, in the ability, while maintaining himself as a person, to interact with the surrounding society under specific conditions of existence. This problem is considered by the majority of authors (BN Almazov; SA Belicheva; TM Dychev; M.Ratter, etc.), as process of disturbance of homeostatic balance of the person and the environment, as disturbance of adaptation of the individual owing to action of these or those reasons; as a violation caused by the inconsistency of the innate needs of the individual to the requirements of the social environment; as the inability of the individual to adapt to their own needs and demands.

Socio-psychological adaptation changes the inner world of man: there are new intentions, knowledge of the activities in which he is engaged, there is a self-correction and self-determination of the individual, changes in self-esteem, goals and objectives of the individual, and others. Based on these grounds, there is a change in attitude to self-affirmation, the individual acquires the necessary knowledge, skills and abilities. All this determines the essence of its socio-psychological adaptation to society, the success of its course.